

Gavril ISTRATE

A MURIT ALEXANDRU HUSAR

În dimineața zilei de 17 mai, la ceasurile opt și douăzeci, în Spitalul Sf. Spiridon din Iași, inima lui Alexandru Husar a încetat să mai bată. Ochiul i s-a închis pentru totdeauna. Se încheia și prietenia noastră, care depășise 80 de ani.

Născut la 26 aprilie 1920, l-am cunoscut încă înainte de anul 1930, de când începuse școala primară. Era un copil frumos și deosebit de cuminte. Fața lui era luminată de un zîmbet cald, care cucerea pe toți cei care intrau în contact cu el. Îl văd în diminețile de primăvară, în primii ani de liceu, când așteptam să se deschidă ușa de la intrarea în clădirea școlii. Ne adunam în curtea liceului și discutăm tot felul de lucruri. Unul dintre colegii noștri, care se distingea în aceste „deschideri”, era consăteanul meu Ion Lup, viitorul senator național-țărănist, căruia îi făcea plăcere să fie ascultat și apreciat; parcă ar fi pledat pentru o cauză politică. Husar era numai ochi și urechi, iar mai târziu avea să-mi povestească despre îndrumările date de Ion Lup, în internat, unde și-au depănat amândoi viața în toți anii liceului. Dintre colegii mei doar trei erau interniști. Noi, ceilalți, stăteam la gazde, cum a stat Coșbuc însuși în vremea lui. Eu am stat la aceeași gazdă la care au locuit și unii profesori de ai mei, d-l Emil Marcus, din rîndul celor care se apropiau de pensie, și d-l Iuliu Morariu, care era în clasa a opta cînd eu eram într-o patra primară.

Cu Husar m-am împrietenit din vremea aceea și, într-un fel, chiar am început să colaborăm împreună; mi-a ajutat să transcriu poeziile tatălui meu, din timpul primului război mondial, și caietul cu scrisul foarte frumos al lui Husar se păstrează încă în arhiva familiei.

Încă din școala primară, Husar a început să scrie și prima lui „capodoperă”, alcătuită doar dintr-un distih: *Școala este edificii, / Unde merg copiii mici*, pe care am popularizat-o și am făcut să fie cunoscută pe toată Valea Someșului. I-a plăcut lui Geo Bogza, care i-a dat și o replică cu ocazia unei vizite la Iași. Ajungînd la hanul „Trei Sarmale”, Geo Bogza ar fi vrut să mănînce niște mici. Și dezamăgit că n-a putut fi servit cu ce dorea, a

replicat: *Crîșma este edificii, / Unde nu mai este mici.*

Debutul literar și l-a făcut Husar în vremea liceului, cu niște *Însemnări de călătorie* publicate în anuarul liceului. A fost un elev strălucit, cel mai bun din clasă, premiant în fiecare an. A intrat devreme în atenția profesorilor, care l-au încurajat și se mîndreau cu el. După terminarea liceului s-a înscris la Facultatea de Litere din București, unde a avut profesori celebri: Tudor Vianu, Mihai Ralea.

Îmi amintesc ce frumoasă caracterizare i-a făcut Tudor Vianu cu ocazia unei vizite la Iași, în vremea în care eu eram decan al Facultății de Filologie.

Stabilit la Năsăud, după terminarea facultății, avea să contribuie acolo la îmbunătățirea mul-

tor stări de lucru. A organizat Arhivele Statului din Năsăud, a militat pentru crearea unei case Coșbuc, la Hordou, a pus umărul la reorganizarea școlilor din Năsăud, lăsate în părăsire în timpul celor patru ani de stăpînire hortistă, cînd biblioteca profesorală a fost aproape desființată, cînd au fost expediate 70 de lăzi cu cărți la Budapesta, cum avea să mă informeze prietenul meu Vasile Scurtu, inspector școlar în anii imediat următori războiului. Herbariile noastre din muzeul de științe naturale, împreună cu insectarele elevilor, în frumoase cutii de lemn, cu capace de sticlă, au fost călcate în picioare și date focului, care le-a transformat în cenușă.

Husar a plecat la Cluj, unde nu s-a simțit prea bine din moment ce a fost încadrat la istorie, nu la filosofie, cum ar fi dorit. De lucruri ca acesta se plîngea cu ocazia unei vizite pe care i-am făcut-o prin deceniul a șaselea al secolului al douăzecilea. „Hai la Iași, i-am zis, să-ți ofer eu o catedră cum îți dorește inima”. A venit la Iași, în 1959, și la mulțumirea lui s-a adăugat mulțumirea tuturor studenților, care i-au ascultat expunerile docte și deosebit de frumos spuse.

Unii studenți, mai apropiați, s-au simțit obligați să-mi mulțumească pentru că l-am adus de la Cluj, spunîndu-mi: „Dacă dumneavoastră n-ați mai fi făcut nimic în afară de faptul că l-ați adus pe domnul Husar la Iași, încă ați merita toate mulțumirile noastre”.

Asemenea cuvinte mi s-au adresat chiar în ziua înmormântării sale în cimitirul din umbra zidurilor mănăstirii de la Galata.

Activitatea științifică a lui Husar este cu totul deosebită. Mă mulțumesc să înșir mai jos doar principalele cărți pe care ni le-a dăruit: *Dincolo de ruine... Cetăți medievale* (1959), *Întoarcerea la literatură. Printre clasici* (1978), *Ars longa. Probleme fundamentale ale artei* (1980), *Metapoetica: Prolegomene* (1983), *Izvoarele artei: Ad fontes* (1988), *Ironikon* (1990), *Ideea europeană sau Noi și Europa: (istorie, cultură, civilizație)* (1993), *Leccióni istoriei: (O, tempora!)* (1995), *Anti-Gog (replică la Gog de Giovanni Papini)* (1996), *Periplu prin memorie: (O tempora!...)* (1998), *Cetăți de pe Nistru*, în colaborare cu Gh. Gomța și S. Chicu (1998), *Miorița: (de la motiv la mit)* (1999), *Întoarcerea la literatură: Aplicații* (2000), *Poeme de odinioară* (2000), *Pro Eminescu* (2001), *Tradiții naționale: (în estetică și filosofia artei)* (2001), *Studii de estetică, istoria și teoria artei* (2008).

Din lista de mai sus putem vedea cum colegul nostru s-a mișcat cu aceeași siguranță în domenii multiple, impresionându-i pe cititori cu cunoștințele lui vaste și prin expunerea lor într-o formă deosebit de atractivă. Filosof, în primul rând, și istoric al culturii și al literaturii, a scris despre cetățile noastre medievale, dar și despre *Miorița*, capodoperă a literaturii populare românești. Este în același timp interpret al fenomenelor de cultură, dar și autor al unor volume de versuri: *Ironikon* (Cluj-Napoca, 1990) și *Poeme de odinioară* (volum apărut în două ediții, amândouă la Timișoara, la editura Augusta, în anul 2002, una având 128 de pagini, cealaltă 160). Să citim împreună poezia *Poiana Țigăncii*, din prima ediție, pagina 46: „Sîntem numai noi doi/ În toată poiana./ Ce simplu ar fi/ Să-i îngrop gura/ Într-un sărut/ Violent s-o răstorn./ S-o culc în iarbă./ Dar nu, o nu,/ Silaba sacră om/ Moartea zăvorînd-o/ Poate că ea e o sfântă:/ Sînt și eu un călugăr./ Cu ochii în crucea sudului./ Steaua girafei”.

A polemizat cu Pirandelo, autorul cărții *Gog*, căreia i-a dat o interpretare nouă, și a „corespondat” cu conducătorii Republicii Moldova, cărora le-a recomandat *Leccióni istoriei* (Iași, Institutul European, 1995) și a fost prezent la toate manifestările de la Humulești (pentru Ion Creangă) și de la Ipotești (pentru Eminescu), de la Mircești (pentru Alecsandri), de la Iași-Copou (pentru Mihail Sadoveanu) și cu deosebire la Năsăud și Bistrița, Hordou și Tîrlișua cu Pripasul din *Ion* și cu Maierul lui Coșbuc și Reboreanu.

S-a bucurat de simpatia și sprijinul marilor profesori și îndrumători, cum dovedesc autografele primite de la ei, din care reproducem câteva de la Lucian Blaga, pe volumele *Nebănuitele Trepte*: „Cu mare dragoste și înaltă prețuire lui Alehandro, care se găsește prin apropierea izvorului acestei poezii” – Sibiu, 1943, Lucian Blaga; Lessing, *Opere*: „Lui Alehandro Husar cu o prețuire pe cale de a degenera în mare simpatie” – Lucian Blaga; *Din lirica universală* Tălmăcirii de Lucian Blaga: „Lui Alehandro Husar cu dragoste și mare prețuire” – Lucian

Blaga; apoi de la Domnița Gherghinescu: *Cărarea Pierdută* (traducere): „Prietenului scump, Alexandru Husar sub semnul existenței infinite” – 1955 toamna, Brașov Domnița Gherghinescu; Tudor Vianu. *Jurnal*: „Lui Al. Husar – cu veche afecțiune prietenească” – T. Vianu, februarie 1963; Nicolae Țațomir – *Țara albatroșilor*: „Distinsului coleg și prieten prof. univ. dr. Al. Husar – stăpîn peste marea cea mare a culturii, voevod al substanței și al stilului fermecător, omagiul sincer al autorului” – Nicolae Țațomir; Timotei Cipariu *Opere I*, introducere de Gavril Istrate: „Lui Alexandru Husar, în amintirea anilor noștri petrecuți împreună, mîndru că sînt contemporan cu el și mi-e prieten, prețuire și dragoste grănițarească” – Gavril Istrate, septembrie 1987.

Și prietenia mea cu el se poate confirma prin trei-patru autografe din cele peste douăzeci din câte mi-a dat din cărțile primite de la el. Pe volumul *Întoarcerea la literatură*, 1978: „Domnului profesor Gavril Istrate, mîndria Țării Năsăudului și a Țării de Sus, în amintirea anilor de la noi, la Moldova, și a celor de «acolo» cu o prietenie care se naște din iubire și cu o iubire care provine din stimă, omagiu cordial” – Al. Husar; *Ars longa*, 1980: „Domnului Profesor dr. Gavril Istrate, demn urmaș al marilor ardeleni la Iași, *Et in Arcadia ego*, omagiul grațitudinii, cu o prietenie semiseculară”, Al Husar; *Metapoetica: Prolegomene*, 1983: „Domnului Profesor Gavril Istrate, în care am cunoscut un om cum rar mai sînt – cu vechea afecțiune, aprinsă prin decenii, dar stinsă nicidecînd, omagiu cordial” Al. Husar; *Ideea europeană sau noi și Europa*: „Domnului Prof. dr. doc., Gavril Istrate, vrednic fiu al Graniței Năsăudene și arhonte al ei, demn urmaș al lui Nicolae Drăganu și Sextil Pușcariu – cu o prietenie sudată prin ani timp de peste o jumătate de veac – omagiul grațitudinii” – Al. Husar, 10. 10. 1993; *Anti-Gog*: „Domnului Prof. univ. dr.doc. Gavril Istrate, ultim stegar al Graniții Năsăudene, a cărei virtute romană reînviată o poartă cu mîndrie printre noi omagiul vechii și sincerei prietenii de o jumătate de veac”, Al. Husar, 8 mai 1997; *Cetăți de pe Nistru*: „Domnului Profesor dr. docent Gavril Istrate, pentru care ca și pentru corifeii Școlii Ardelene, istoria se învecinează vital cu filologia, vie, caldă afecțiune respectuoasă”.

Alexandru Husar a fost unul dintre cei mai străluciți profesori pe care i-a avut Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași în ultimii 60 de ani. Numele lui se alătură celui al lui Simion Bărnuțiu, August Treboniu Laurian, al lui Eftimie Murgu, pînă la Titu Maiorescu și la alți ardeleni, care au contribuit la ridicarea Moldovei pe plan cultural și au făcut din Iașul nostru un adevărat centru al culturii românești. Nu va pieri întreg. Numele lui se va înscrie printre adevărații ctitori ai redeșteptării României. Generațiile viitoare îl vor cinsti pentru toate realizările lui.